

VESTITORUL

Organ al Eparhiei române unite de Oradea-Mare și revistă de cultură religioasă.

Redacția și Administrația:
Oradea-Mare,
Parcul Ștetan Cel Mare No. 8.

Apare la 1 și la 15 a fiecărei luni.

Abonament:
Pe un an . . . . . 120 Lei.
Exemplarul . . . . . 5 Lei.

PARTEA NEOFICIALĂ

Învățământul religios

E lucru cunoscut, că temelia solidă a vieții organismului social omenesc este *morală*. Fără ea nu e viață sănătoasă nici în stat, nici în familie, nici în individ. Lucru, ce ni-l arată istoria și experiența de-stul de lămurit.

Or, pe cât e de cert că omul social trebuie să aibă o morală, pe atât e de cert, că morală adevărată, trainică, temeinică nu există *fără* de religie. Morala areligioasă e morală câinilor și a animalelor în genere. Morala se *nutrește și se razimă* pe religie. Aceasta e învederat pentru *cece* raționează cât de puțin.

Poate, frica, ce i-a cuprins în fața scăderii generale a nivelului moral în viața de stat și particulară, i-a făcut pe legiuitorii țării noastre, să dea nițel mai multă atențiune educației religioase morale a tinerimei de prin școlile țării.

Pe cât de bun și laudabil e acest gând din punct de vedere omenesc și creștinesc, pe atât de lipsită de adevărată reflexiune serioasă e punerea lui în aplicare. Cum adică? Să vedem starea învățământului religios în toate gradele școlilor noastre.

Nu vorbesc de cel primar. Un corp preoțesc *bine instruat și zelos* va putea chiar și cu numărul de oare existent să producă o viață religioasă morală intensivă în copiii dela acele școli, presupunând, bineînțeles, respect față de religie și în institutor.

Ne îndreptăm însă privirea spre celelalte grade și feluri de învățământ: normal, secundar, comercial, profesional, industrial, economic, etc. Situația aici nu e din cele mai îmbucurătoare.

Noua lege a învățământului normal aprobă în principiu o educare cât de intensivă a elevilor din acele școli. Dar cum se pune în aplicare prin regulament? Până ce în cursul inferior (cl. I—IV) programa prevede câte două ore, în cel superior (V—VII) prevede numai câte o oră.

La fel în cel secundar: în Cl. I—VI câte 2, Cl. VII—VIII câte una. Noua programă a învățământului secundar, pe cât se aude, va fi și mai nefavorabilă învățământului religios, lăsând câte 2 ore în cl. I—IV, câte una în a V—VI și *nici una* în a VII-a și VIII-a.

Studiul religiunii la școlile comerciale și profesionale atârână în mare parte dela bunăvoința cutărui inspector sau directoare, tolerându-se câte o oră în cursul inferior, eschizându-se însă învățământul religios total în cel superior.

La cel de arte și meserii, viticultură, silvicultură, industrial, cfr, etc. domnește, cu puține excepții, — o *harababură* de nedescris, neștiindu-se lumea orientă, la câte ore de religie are drept biserica. Dacă directorul mai crede'n D-zeu, și are puțin simț religios, își mai aprobă câte o oră-două la săptămână pentru toate clasele împreună.

Or, ce vrea să însemne aceasta scărișare treptată a studiului religiunii cu înaintarea claselor? Cu cât ești mai mic cu atât să studiezi mai multă religie, și cu cât ești mai mare cu atâta să nveți mai puțină?!

E evident, acest fel de-a gândi denotă o *mentalitate absolut areligioasă* în cei ce fac aceste legi și pun în aplicare regulamentele. Aceștia par a fi de părerea: „*religia e bună pentru proști; cu cât ești însă mai mare cu atât ai mai puțină nevoie de religie*. Religia e pentru popor, pentru cei simpli, nu însă pentru cei culți“. Aceasta e mentalitatea celor ce compun astfel de regulamente și programe analitice.

Noi *suntem absolut împotriva acestei mentalități*, răzimându-se ea pe o greșală filozofică fundamentală: religia n'are bază filozofică și științifică adevărată. Pentru noi religia e o *convingere* întemiată pe motive raționale, filozofice și științifice. Este știința care e în stare să ia luptă cu toate pseudoștiințele

și pseudofilozofii, e știința, care porcede dela date concrete și empirice innegabile și ajunge la concluzii suprasensibile, tot atât de sigure. Religia, deși în parte supranaturală, î-și are solidele sale temeuri în lumea sensibilă și real existentă. Religia nu e o iluzie, nu e un vis, nu e nici un sentiment, ci e un act al rațiunii naturale, câștigat din considerarea lumii sensibile în existența unei ființe supreme: *Dzeu*, care e centrul religiei, cu ajutorul grației divine.

Or, ca să-ți poți forma aceasta convingere filozofică despre religie, despre D-zeu și lucrurile lui, despre raporturile tale cu el, e necesar să-ți se dea *timpul necesar pentru aceasta și încă la etatea potrivită.* Legiurea noastră de stat în aceasta privință e tocmai pe dos: *îți dă oarele necesare de religie în etatea mai nematură a școlarilor, în cursul inferior, iar la etatea în care s'ar putea vorbi mai rațional cu elevii și elevele, te restrânge la o oră săptămânal.* Imposibil.

Programele de învățământ ale religiunii române unite prevăd tocmai pentru clasele superioare o materie religioasă mai *rațională* și mai *vastă* (dogmatica, morala, istoria bis., apologetica). Catihetul într'o oră e imposibil să-i dea elevului chiar și cele mai elementare cunoștințe de religie creștină rațională.

De aceea o spunem hotărât și tare că suntem *nemulțumiți cu felul cum e aranjată chestia instrucției religioase în cursul secundar și trebuie să fie nemulțumit oricine vrea o educație religioasă cu efect.* Elevii ieșiți din cursul secundar nu mai primesc altă

instrucție religioasă. Bagajul de cunoștințe religioase ce și-l câștigă în liceu e de-ajuns oare să reziste la toate atacurile ce le aduc profesori de Universitate cu cunoștințe și cerc de vederi unilaterale împotriva religiunii? De sigur că nu. Iată de ce avem noi clasă cultă nereligioasă: lipsa de instrucție și educație religioasă suficientă în *cursul secundar.*

Chestiunea la celelalte feluri de școală mai are și alte aspecte.

Cum va putea preda institutorul religia așa cum prevede legea statului, sau cum va putea avea o atitudine conciliantă față de religie, pe care el nu o cunoaște în fond, căci la școala normală nu i-s'a dat timpul s'o cunoască?

Sau cum aștepți să fie fiitorii noștri meseriași, etc. etc. morali, religioși și iubitori de ordine și muncă, în lipsa unei instrucții religioase și morale mai perfecte?

Cei ce vreau educație morală și religioasă, dar nu cu mijloacele necesare, nu o vreau serios.

Problema învățământului religios trebuie lăsată s'o aranjeze autoritățile bisericești, iar statul, între limitele justului și-al echitabilului, să aproabe și să sprijinească propunerile lor. Încă odată: *dacă vrea educație religioasă-morală serioasă.* Dacă nu, bisericile vor ști să se'ngrijească altfel. Dar atunci să nu trimbițăm în lumea largă, că suntem un stat creștin și încă *ultraortodox*, dacă nu sprijinim serios educația morală religioasă creștinească prin număr de ore suficient.

P. T.

Pe ce se razimă

primatul de jurisdicție al episcopului dela Roma.

Obiecțiunile ortodoxe împotriva episcopatului roman al sf.-lui Petru.

(Urmare.)

7°. Dionizie din Corint, episcopul unei biserici *apostolice* așa de strălucite, sigur nu mărturisea supremația și cinstea așa de mare a bisericeii romane, de-a fi urmașa marilor apostoli Petru și Pavel, dacă nu eră adevărat ceea ce spunea. De altfel influința lui Papiia din Jerapol (în Frigia) asupra lui Dionizie din Corint în aceasta privință nu e de loc dovedită.

8°. Cine a fost primul episcop al Romei, cred ne-au a spus-o destul de lămurit cataloagele vechi episcopale, citate mai sus, acōror veracitate nu cred să fie cine să o poală trage la îndoială. Cece privește episcopatul de 25 de ani al sf.-lui Petru la Roma, el n'e mărturisit de către Părinți ca Eusebie și Ieronim,¹⁾ întemeiași pe date mai vechi. Or, datorita noastră nu e să negăm mărturia lor, ci să-o aducem în consonanță cu fapte cunoscute de aiurea. — Evident, o petrecere *permanentă de 25 de ani* a lui Petru la Roma,

¹⁾ Vezi mai sus.

nu e de loc necesară. Fiind el și *primate și apostol*, ca ¹⁾atare avea datorințele lui. Cece ni se pare mai sigur e, că reținindu-și el *titlatura* scaunului dela Roma, fiind el în călătorie, l-a suplinat un locșitor, un vicar. O *titlatură de 25 ani* însă se poate admite pe baza mărturiilor lui Eusebie, Ieronim, ș. a., și ajunge.

9°. Că Petru ar fi venit la Roma numai pe la sfârșitul vieții sale, n'o spune *nici un scriitor bisericesc.* Ortodocșii citează doi (se înțelege, ca și todeauna, fără să reproducă cuvintele lor): Lactanțiu († 320) și Dionisie de Corint (166—175 ca). Acesta însă vorbește de moartea app. Petru și Pavel întâmplată *deodată*, sub Nero, în aceiași zi.¹⁾ Iar Lactanțiu spune: „Cumque iam Nero imperaret, Petrus Romam advenit et edidit quibusdam miraculis, ... convertit multos ad iustitiam Deoque templum fidele ac stabile collocavit. Qua re ad Neronem delata, ...

¹⁾ Vezi Euseb, H E 2, 25, 8.

prosilivit ad excidendum caeleste templum . . . et Petrum cruci adfixit.“¹⁾ Lactanțiu vorbește deci de *intemeierea bisericii romane pe vremea lui Nero*, ceea ce este fals, căci biserica romană există deja cu siguranță pe la 49—50, când Claudius expulsează pe Iidovii certaji pentru Hristos. Deci tot ce putem primi din acest loc al lui Lactanție e, că Petru a venit și pe vremea lui Nero la Roma și că a fost *omorât* pe vremea lui Nero în Roma.

10°. „Istoria întemeierii creștinismului nu ne spune nici despre unul (!) din ei (apostoli), că ei ar fi devenit episcopul sau conducătorul *permanent* al vre-unei biserici întemeiate de ei.“²⁾ Cu câtă răutate sau nebăgare de seamă sunt spuse aceste cuvinte, când fiecare copil de școală știe, că s. Iacob a lui Alfeu, unul din cei doisprezece, a fost episcopul permanent al Ierusalimului.³⁾ Nu e caracteristic, că aceste două mari cetăți: Ierusalimul, unde-a murit Domnul, și Roma, capul și centrul lumii întregi, au avut titulari doi apostoli?

Dar Petru chiar n'avea nevoie să-și aleagă un oraș de reședință, al cărui episcop titular să fie. El singur, prin puterea dată lui de Hristos: „Orice vei lega pe pământ va fi legat și în cer“ „Tu ești Petru și pe aceasta Piatră voi zidi biserica mea“ „Paște oile mele paște mielușei mai“, — *avea dreptul să hotărească*, unde să fie sediul urmașilor săi în primat. A și hotărât, alegându-și Roma ca sediu de reședință și pecetluind aceasta alegere prin glorioasa-i moarte, de-care l-a învrednicit Domnul în Roma.

Ca încheiere acestei părți a studiului nostru să amintim încă și părerea alor doi protestanți foarte cu vază. Leibnitz' marele filozof al Germanilor, zice referitor la această chestiune: „Les anciens attestent d'un commun accord que l'apôtre Pierre a gouverné l'Eglise dans la ville de Rome, capital de l'univers, et qu'il y a souffert le martyre“ iar Leander, un mare teolog protestant, zice: „Il faut avoir perdu le sens pour rejeter le témoignage unanime de l'antiquité ecclésiastique et ne pas admettre que saint Pierre ait été à Rome.“⁴⁾ Tamen. Nici n'o fac numai cei ce au interesul s'o facă. Iar Mgr. Pierre Batiffol, celebrul doveditor al *faptului catolic* din cele dintâi veacuri, în monumentală sa operă „*Le catholicisme des origines à saint Léon*“ partea I. „L'Eglise nais sante et le catholicisme“ p. 169 în *notă* zice: „On ne s'étonnera pas que je ne traite pas la question de la venue de saint Pierre à Rome, c'est un question aujourd'hui tranchée et où la tradition a eu gain de cause“ și triante la opul celuiialalt celebru istoric francez, membru al Academiei franceze și președinte

al școlii franceze din Roma, Mgr. Louis Duchesne († 1923) „Histoire ancienne de l'Eglise“, t. I. p. 61 și urm., unde chestiunea e tratată absolut din punct de vedere critic. Ce mai vreau frații neuniți să ascundă lumina sub obroc, când ea e de mult pusă în sfeșnic?!

Mărturiile seculare ale ss.-lor Părinți, cataloagele episcopilor romani, bisericile orientale cari prăznuiesc în mod *liturgic* faptul episcopatului roman al lui Petru, interpretarea logică a locului I. Petru 5, 13, monumentele arhiologice ale bisericii romane, — sunt cele mai eclatante dovezi ale unui episcopat roman alui Petru, episcopat care e *solidul temelu* al primatului papilor dela Roma.

II. Primatul Papilor în istorie.

Faptul petrecerii, și morții celui dintâi și celui mai mare dintre apostoli, a s.-lui Petru, la Roma, — fapt dovedit decătre noi mai sus în mod așa de evident, încât nu mai poate fi tras de nimeni la îndoială, — constituie aceea dispoziție neclintită a providenței devine, în virtutea căreia Roma deveni *capul și centrul* întregii lumi civilizate creștine.

E minunat să vezi în decursul istoriei acest mare rol de conducători și îndrumători ai popoarelor creștine, ce l-au avut Papii dela Roma, din cele dintâi veacuri ale creștinismului până în ziua de azi. Și azi, ca întrecut, nu la Efes sau Ierusalim, nici la Constantinopol sau Antiochia caută lumea pe cel mai autorizat reprezentant al creștinismului, ci la Roma. Cui i-ar veni azi în minte să trimită *ambasadori* pe lângă patriarhia din Constantinopol? Dar Roma papală î-și are și ea reprezentantul său la toate popoarele civile, și toate acestea popoare î-și au pe al lor la Vatican. Acesta e cel mai eclatant semn, dat chiar și de statele acatolice despre *universalitatea și adevărătatea* Bisericii creștine catolice.

Așa a fost aceasta și în trecut. Roma și-a deprins întodeauna dreptul ei de *suverană* peste toate bisericile creștine din lume și acest drept al ei i-l-au recunoscut întodeauna toate bisericile, incluziv cea orientală.

Nu e lucru ușor a cunoaște aceasta. Cultura omului de rând nu ajunge să cunoști istoria. Drumul istoriei e lung, cărările ei întunecate și încălcite. Se recere să fi om celit, să cunoști măcar în lineamentele ei generale întreaga istorie a bisericii lui Crist, sbuciumările și *peripețiile* grele peste cari a trecut, pentru ca să poți vedea, că primatul de fapt este de instituție divină și că el a și fost deprins ca atare.

Ce poate cunoaște un simplu creștin? De unde poate ști cel ce n'a citit niciodată documentele originale și nefalsificate ale trecutului creștinesc, — pe un Clemente Romanul, Ignatie de Antiochia, Papia de Ierapol, Policarp de Smirna, Păstorul lui Herma, Iustin martirul și filozoful, Dionisie de Corint, ope-

1) cf. de mortibus persecut. 2, 5—6. Kirch 364.

2) cf. Lazarescu, l. c. No. 14, p. 4 col. I-II.

3) Vezi Faptele app. 12, 17; 15, 13; 21, 18 și Iosif Flaviu: Antiquitates, 20, 9, 1, v. 4—6 ed. Dindorf (Kirch 7).

4) Duplessy III. 88.

rele lui Ireneu, Egesip, Clemente de Alexandria, scrisoarea către Diognet, pe Averchie Hieropolitanul, fragmentul Muratorian, pe Tertulian, Ciprian, Minucius Felix, și alții și alții mulți, cari cu mărturiile lor întunecă soarele? — Trebuesc citite documentele trecutului istoric. Trebuesc însă citite cu inimă curată și dreaptă, nu prevenită de nescai mici patimi și preocupățiuni, cari întunecă mintea și ascund adevărul.

Durere, mulți preținși savanți și luminători ai poporului, cari au răspunderea înaintea lui Dumnezeu, nu sünd conduși de iubirea curatului adevăr, ci de niște mici patimi și preocupățiuni, cari fac să vorbească din ei minciuna și neadevărul, în cari fin îngropați de-alătea veacuri milioanele de creștini. Toți cei ce vreau să cunoască adevărul întreg și nefalsificat, să ne urmeze nouă, — cari vom desveli întregul și curatul adevăr.

Acest adevăr ne spune, că Papii deia Roma, pe cari nu avem nici un interes să-i lăudăm sau să-i apărăm, au fost recunoscuți întotdeauna, de către Biserica întreagă, ca adevărații urmași ai s. lui apostol Petru în primatul de jurisdicție, și că ei au și deprins acest primat, în tot decursul istoriei, ca adevărați urmași ai lui.

Veacul întâi.

Suntem în veacul întâi al creștinismului, când creștinismul fu silit să se răspândească cu prețul sângelui fiilor săi; când apostolii se năzuesc să pună temelii trainice celor dintâi comunități creștine. Apostolii toți au putere și autoritate deplină; au și darul infalibilității personale, dar, care urmașii lor, episcopii, nu-l au; dar, în virtutea căruia nu puteau greși nici prin nesupunere provocată de superbie, nici prin înșelăciune. Și cu toate acestea, pe apostoli i-i vedem supuși unuia și aceluiș cap văzut și conducător, S. Petru, care conduce toate agendele și afacerile creștinismului, ca întâi și mai mare. ¹⁾

Pe la sfârșitul veacului întâi, când deja toți apostolii, afară de s. Ioan, care trăia la Efes, i-și jertfiră viața pe altarul Mielului Nevinovât, viață luată dela dâșii cu atâta cruzime de către stăpânitorii lumii acesteia, se manifestă deodată brusc autoritatea episcopului dela Roma.

Cazul Corintenilor.

Biserica cea vestită a Corintului, cea întemeiată de s. apostol Pavel, apostolul ginților, dela care ne-au și rămas două epistole îndreptate către ea, cade la anul 95²⁾ pradă unei mari neînțelegeri și tulburări.

¹⁾ Vezi în partea A) despre primatul și întâietatea lui Petru.

²⁾ Vezi Euseb. H. E., III, 18.

Preoțimea locală se rescoală împotriva legitimului lor episcop și vreau să-l depună. Scandalul face ocolul lumii creștine întregi. Vestea ajunge până la Roma. La cine să ne așteptăm să intervină și să pună capăt scandalului? Lumea s'ar aștepta să intervină Ioan Apostolul și Evanghelistul, care trăia încă pe atunci la Efes.¹⁾ Dar nu. Celce se simte chemat să intervină și să pună pace într'o biserică externă, tulburată, e episcopul Romei în persoana lui Clemente, care scrie o lungă și foarte marcantă epistolă Corintenilor. În aceasta epistolă Clemente nici nu-și explică temeiul intervenirii sale, ci numai îl face a-l înțelege. El i-i admoniază pe grecii Corinteni cu mare autoritate („nutheti“ 7, 1), i-i mustră foarte aspru (44, 6; 45, 1; 47), le poruncește să se supună (57, 1 sq; 63, 2-4), ba i-i și amenință zicând: „cei ce nu se vor supune celor ce Acela (Hristos) poruncește prin Noi, să știe că se expun la mare jignire și primejdie (59). Mai jos îi provoacă să se supună celor ce le-a scris el prin Spiritul sfânt“ (63). Tot asemenea le spune că trimite și delegați de-ai lui, care să fie mărturie între ei și el (63, 3; 65).

Ce e de zis despre aceasta intervenire și acest mod de purcedere al Romei? Din aceasta purcedere alui Clemente se vede, după cum o recunosc chiar și protestanții:

1°. că biserica Romei deprinde deja la sfârșitul veacului întâi, în viață fiind s. Ioan, o autoritate părintească, asupra unei biserici afară de reonul său politic apropiat,

2° biserica Romei se simte în drept de-a aduce aminte unei biserici externe „ta prostăgmata ke ta dikeomata tu Kiriu“, orânduile și judecățile (legile) Domnului

3°. că biserica Romei se provoacă la observața „regulei și a tradițiunei“ sale ca la una ce obligă toate bisericile. Și toate acestea la anul 95 fiind încă în viață s. Ioan Evanghelistul!

Nu va bagateliza nimeni, cred, faptul acesta pe cât de caracteristic, pe atât de vădit, că biserica Romei deprinde deja în veacul întâi, în era imediat subapostolică, un primat de adevărată jurisdicțiune, când provocându-se la memoria glorioșilor apostoli Petru și Pavel,²⁾ se amestecă în afacerile interne ale unei biserici din afară³⁾.

Rezultatul acestei intervenții alui Clement a fost,

¹⁾ Vezi Euseb. H. E. III, 18.

²⁾ cf. cap. 5, 1-7; 7, 2 și mai sus unde dp ep. rom. alui Petru. Despre originea divină a oricărei autorități in bis. cf. cap. 40, 3; 42, 1-4; 44, 1.

³⁾ Fapt ce-l recunoaște și Harnack: „Jenes Schreiben beweist, dass bereits am Ende des 1. Jahres die römische Gemeinde feste Ordnungen in sich ausgebildet hatte (?), dass sie mit mütterlicher Sorge für die entfernten Gemeinden gewacht hat, und dass sie damals die Sprache zu reden verstand, die ein Ausdruck der Pflicht, der Liebe und der Autorität zugleich ist... Ihr Recht liegt darin, dass sie die „prostăgmata ke dikeomata“ Gottes kennt... und dass sie an dem „kanon tis paradoseos“ festhält. (Dogmengeschichte, I^o p. 444, D'Herbigny, o. c. p. 154 n 1. — Cf și Sohm: Kirchenrecht p. 160.

că nu numai preoțimea resculată s'a supus, dar epistola lui Clement a fost *citită în public la toate adunările solemne în biserica din Corint*, precum ne spune un episcop de mai târziu al Corintului, Dionizie, în scrisoarea sa către Papa Soter; și a fost considerată de toate bisericile orientale, mai bine de 250 ani, ca o scrisoare cu vază adevărat apostolică. (Vezi Euseb. H. IV. 23, 9-11, III, 16).

Veacul al doilea.

Imediat, în preajma veacului doi, ni-se înfățișează o altă dovadă eclatantă despre supremația bisericii romane.

1. S. Ignatie, episcopul Antiochiei, despre supremația bisericii romane.

S. Ignatie, sfântul și eroicul episcop al mării și renumitei biserici din Antiochia Siriei, la anul 107 fu citat, în cauză de prigonire creștină, decătore împăratul Traian la Roma, unde știm că și muri moarte de martir. De pe cale, dela Antiochia până la Roma, Ignatie, mergând la moarte sigură pentru Hristos, scrie șapte epistole, de o frumseță rară, și, în marea lipsă de documente pentru istoria creștinismului *subapostolic*, de o importanță covârșitoare. Intre aceste epistole (către Smineni, Traliani, Efesenii, Magnesieni, Filadelfieni, către Policarp ep. de Smirna) este una și către *Romani*, despre care-am vorbit mai sus. În această epistoală Ignatie are pentru *supremația bisericii Romane* mărturisiri din cele mai clare, pe cari numai un suflet dușman adevărului și preocupat le poate nega.

Mai întâi, dacă asemănăm înșas *adresa epistoalei către Romani* cu cele către alte comunități, observăm, că adresa și *caracterizarea* bisericii romane e mai lungă, mai cu emfază și mai mult grațioasă. Suntem obișnuți cu titlaturile, în cari Grecii și Orientalii au abondat întotdeauna. Dar cele adreseate Romei de s. Ignatie în preajma veacului doi, sunt excepționale. Iată ce zice el:

„Ignatie, numit și Theofor (purător de Dzeu), Bisericii, care s'a învrednicit a fi pusă întru strălucirea Tatălui celui preainalt și-alui Isus Hristos unicului său Fiu; Bisericii iubite și iluminate prin Voința celui ce toate câte sunt le vrea după iubirea lui Isus Hristos Dzeului nostru, care și *prezidează în locul regiunii Romanilor*, vrednică de Dumnezeu, de podoabă, vrednică a fi numită fericită, vrednică de laudă, vrednică a fi dăruită, curată cu vrednicie, și *prezidenta dragostei* (prokathiméni tis agápis), ceace are legea lui Hristos, ce e însemnată cu numele Tatălui pe care o și salut în numele lui Isus Hristos Fiul Tatălui; celor ce cu trupul și cu spiritul sunt supuși tuturor poruncilor Lui, celor ce în mod *nedeșpărțit* sunt plini de harul lui Dumnezeu și *curății de orice culoare străină* (în credință), în Isus Hristos

Dumnezeul nostru cea mai bună și mai neprihănită sănătate“.)

Iată un text vrednic de biserica Romei: „*Bisericii care s'a învrednicit a fi pusă întru strălucirea Tatălui celui Preainalt și-alui Isus Hristos, unicul său Fiu*“, „care *prezidează în locul regiunii Romanilor*“ vrednică de Dzeu etc., „*prezidenta dragostei*“, curată de orice maculă străină etc.“ sunt tot atâtea epitete vrednice, cu adevărat, de marea Biserică a Romei.

Adversarii catolicismului au înțeles îndată, că acest testimoniu ar fi prea prețios pentru biserica Romană și de aceea, neputându-i nega nici cum autenticitatea și proveniența dela marele Ignatie al Antiochiei, au apucat calea cea mai largă, unde se deschide teren vast subiectivismului pentru cei ce nu vreau adevărul nici de cum: s'au pus la interpretările cele mai sucite și contrazicătoare textului, din câte s'au pomenit. Mai întâi au început a *bagateliza* marea deosebire între adresa epistoalei către Romani și celelalte epistole scrise decătore s. Ignatie. Apoi, fraza „care prezidează în locul regiunii Romanilor“ au explicat-o despre o primatie a Romei în *Apus*; în urmă: titlul „prezidenta dragostei“ l-au maltratat în toate chipurile, zicând, într'alte, că înseamnă dragostea, solitudinea, care a arătat-o Biserica Romană totdeauna față de bisericile mai mici¹⁾

Dar toate aceste apucături au vădit intențiunea celor ce le comiteau.

Mai întâi, omului obiectiv nu-i va scăpa din vedere, de ce e Ignatie așa de simplu în agrăirea celorlalte biserici cărora le scrie; și așa de difuz în cea către Romani? Pe când în celelalte adrese Ignatie numește

- a) numele trimițătorului;
- b) numele bisericii cui;
- c) ce-i dorește trimițătorul;

¹⁾ Ignatios, o ke Theoforos, ti eleiméni en megaliótití Patrós ipsístu ke Isu Hristu tu mónu Iju aítu, Ecclesia igapiméni ke pefoisméni en thelimati tu thelisantos ta pánta a estín, kata agápin Isu Hristu, tu Theu imon, itis ke prokathíte en topo choríu Romeon, axiótheos, axióprepís, axiómakáristos, axiépenos, axióepiteftkos, axióagnos, ke prókathiméni tis agápis, christónomos, patrónimos, in ke aspázome en onómati Isu Hristu, Híjju Patrós; kata sárka ke pnevma inóménis pási entolí aítu, pepíroménis charitos Theú adiakritos ke apodiilisménis apo pantós allotríu chrómatos, plista en Isu Hristo, to Theó imon amómos chérin“ = „Ignatius, qui et Theophorus, Ecclesiae misericordiam consecutae in magnificentia Patris altissimi et Iesu Christi, Filii eius unici; Ecclesiae dilectae et illuminatae voluntate eius, qui vult omnia quae sunt, secundum caritatem Iesu Christi, Dei nostri, quae etiam presidet in loco regionis Romanorum, digna Deo, digna decore, digna quae beata praedicetur, digna laude, digna quae voti compos fiat, digne casta et universo caritatis coetui praesidens, Christi legem habens, Patris nomine insignita, quam et saluto in nomine Iesu Christi, Filii Patris, iis qui secundum carnem et spiritum cuius ipsius praecepto sunt adunati, gratia Dei inseparabiliter repleti et ab omni alieno colore sunt expurgati, plurimam in Iesu Christo, Deo nostro et intaminatam opto salutem“ cf. Funk Patres apostolici, I (1901) p. 256 sq sau Rouet de Journal (1913 ed 2) 52; Kirch 25.

¹⁾ Această interpretare o urmează și Dl Vas. Lazarescu, o. c. No. 14 p. col. I. „*celelalte atâtea distincte prin dragoste*“ interpretare bazată pe ignorarea înțelesului comun de pe atunci al cuvântului Agapí (dragoste); vezi în text.

- b) o laudă în Domnul ;
c) meritele ei și în urmă

f) locul destinației, dar toate acestea simplu și prin câteva cuvinte, — pân' atunci biserica romană o acopere cu titluri de laude emfatică, nu pentru însemnătatea ei politică, ci precum vedem, pentru meritele ei religioase: că are legea lui Hristos care a păstrat-o curată de orice erezie și că „stă în fruntea Dragostei“ cum e numită Biserica pe atunci. Pânăce, la celelalte biserici Ignatie amintește nu mai locul unde sunt, „(ti usi en Efeso tis Asias“ etc. = celeice e în Efesul Asiei), despre cea din Roma zice că *prezidează, stă în frunte.*

Cui i-i stă în frunte, pe cine prezidează? Iată întrebarea. Din fraza „în locul regiunii Romanilor“ se deduce nu cu multă greutate, că acolo prezidează, până unde se extinde regiunea Romanilor, adică în întreg imperiul roman, între a cărui hotare se socotia atunci a fi răspândit creștinismul. Deci prezidează creștinismului de pe întreg teritoriul imperiului roman, prezidează întregii Biserici.

Dar nu din motive politice, ceace nu spune Ignatie, ci evident din motive religioase pe cari le spune.

Dar ceialaltă expresiune: „*prezidenta Dragostei,*“ e decizătoare pentru *primatul* episcopului dela Roma mărturisit de s. Ignatie. E constatat azi absolut cert, din epistoalele s.-lui Ignatie, că el numește Biserica, adică *adunarea tuturor credincioșilor. Dragoste, Agapi, simpluminte.* Epistoalele lui ne servesc cu desile exemple în materie. Așa în ep. către *Philadelfieni* 11, 2 și *Smirneni* 12, 1: „*Vă salută pe voi i Agapi (agapa, adunarea, comunitatea, biserica) fraților din Troada*“; către *Traliani* 13, 1 (vezi și 3, 2): „*Vă salută pe voi i Agapi (agapa, adunarea) Smirnenilor și a Efesenilor.* Scrisoarea *tis agapis hymon (a bisericii voastre)* o-am primit“.

Vezi și *Rom. 9, 5*: „*i agapi ton Ecclesion*“: *adunarea tuturor bisericilor.*

Din aceste exemple e cert, că Ignatie folosește cuvântul *Agapi* în înțeles de *biserică, comunitate, adunare.* Ba avem chiar un exemplu și de *adunarea tuturor bisericilor.* (*Rom. 9, 3*).

Tot așa stă lucrul dacă privim chestiunea din partea verbului *prokatizo, prokathimeni,* care, după uzul general al acestui cuvânt, înseamnă a *sta în frunte, a prezida cu autoritate, a governa.* Așa deja *Aristotel Polit. VI, 8, 17* („*prokathim. tou plithous*“) și *Plato (Legi 858).* În uzul comun al vorbirei ecleziastice, asemenea, *prokatizo* înseamnă a prezida cu autoritate: cf. însuș *Ignatie (ep. Magn. 6)* zice despre episcop: „*prokathimenu tu episcopu is topon tu Theu*“ stă în fruntea corporațiunii de conducere bisericească în locul lui Dumnezeu; *Pseudo-clementienele* folosesc cu-ântul tot în acelaș înțeles, zicând de două ori

despre Petru: „*prokatizomenos tis alithias*“¹⁾. Chiar și la părinți de mai târziu găsim verbul *prokath.* în acelaș înțeles. Așa *Ion Gură de Aur*²⁾ „*tis ikumenis. prokathisthe pasis*“; Grigorie Nazianzenul: „*Byzantion, tin prokathegomenin tis Eóas,*“³⁾ la Ioan Malala († 565) Antiochia se zice „*prokathimènts tis Anatolis*“;⁴⁾ Teodoret al Cirului numește Roma: *prokathimenin tis ikumènis*⁵⁾ tot așa *Constituțiunile Apostolilor* zic despre episcop: „*prokathézesto hymon*“ (clerului și poporului).

Deci despre înțelesul cuvintelor *Agapi și prokathimèni* la Ignatie nu poate fi nici o îndoială.

E și împotriva logicei ca despre cineva să se zică că „prezidează iubirei“ adică uuei virtuți, unei însușiri *abs.racte.* Cel ce interpretează astfel, dă dovadă, că nu cunoaște spiritul limbei grecești, în care după cum am văzut din multele exemple citate, *prokathimeni* se construște totdeauna cu un *loc, cu o comunitate.* Deci și în locul de mai sus: „*prokathimèni tis Agapis*“ va însemna: „*ceace stă în fruntea tuturor Bisericilor*“ sau a *Bisericei* simpluminte. Dovadă de o mare importanță din gura unui om, a unui apiscop din anul 107.

Că Ignatie în Biserica Romei vede pe maica, pe capul și îngrijitoarea tuturor bisericilor, apare și din faptul că, zice despre ea că „pe nimeni niciodată n'a invidiat și pe alții a *învățat* și dorește ca cele dispuse de bis. Romei să stea pe loc, (la 107!!); iar biserica lui-murind, o încredințează lui Hristos și bisericii romane“⁶⁾ Ce supunere și încredere din partea unui mare ortodox de atunci, față de strălucita biserică a Romei, pe care pseudo-ortodocșii de azi o huiduesc și o batjocoresc. Mai bine și-ar aduce aminte ortodocșii de astăzi de cuvintele aceluiaș mare Părinte bisericesc care zice: „Nu vă amăgiți frații mei, cei ce fac schismă, împărăția lui D-zeu nu o vor moșteni“⁷⁾ și să recunoască ceace toată biserica ortodoxă cea adevărată, a recunoscut cu multă plăcere și supunere: primatul de jurisdicție al episcopului roman peste Biserica întreagă.⁸⁾

1) cf. Migne, Gr. 2, 577 Gesta S.-Petri.

2) în Mt hom. 7, 7 M. G. 57, 81.

3) Orat. 43, 14, M. G. 36, 513.

4) M. G. 97, 336.

5) ep. 113, M. G. 1313 A.

6) „Nemini invidistis, alios docuistis Ego vero illa quoque, firma esse volo, quae docetis et praecipitis. ib. 3, 1. „Memores estote en precibus vestris Ecclesiae quae mei loco Deo utitur pastore. Solus Iesus Christus illam vice episcopi reget atque caritas vestra“ ib. 9, 1.

7) Ign. către Philad. 3, 3.

8) Nu va strica să vedam ce zice Harnack ref. la această mărturie a lui Ignatie. E cunoscut că H. nu bucură de recunoașterea ceva despre Biserica Romei. Totuși zice: „...soviel ist klar, dass Ign. der röm. Gemeinde einen Vorrang im Kreise der Schwestergemeinden eingeräumt hat., und ihre energische Tätigkeit in Unterstützung und Belehrung für andere Gemeinden bekannt gewesen ist“. H. Dogmengeschichte I (ed 3.) p 444.

2. Biserica Romană în Păstorul lui Erma.

Supremația bisericii romane apare din toate scrierile creștine ale veacului doi (și câte au mai perit!). Așa în o carte foarte interesantă, scrisă de fratele Papei Piu I (140—145), în părțile ei esențiale, (tocmai cele ce ne privesc pe noi), după părerea lui Harnack, cam pe la anul 110,¹⁾ despre biserica romană se zice că „ea e biserică sfântă, care învață de pe catedră toate bisericile” (Vis. 4, 1), ea poruncește lui Erma, ca învățăturile ei să le predea lui Climent, care le va trimite la toate cetățile de din afară („in *exteris civitates*”), căci astfel i-s'a poruncit lui (lui Climent) aceasta. („mandatum est”, Vis. 4, 3).

Deci la anul 110 în Roma se știe despre o misiune *externă* a Bisericii romane, care evident nu putea fi alta, de cât aceea de-a supraveghea învățătura, ordinea și disciplina din întreaga biserică a lui Hristos.

3. Venerațiunea arătată scrisorilor de origine Romană în veacul I—III

Că biserica Romei a fost ținută în veacurile întâi de către toate bisericile din Orient în o considerație deosebită, se vede și din venerațiunea de care se bucurau toate scrierile despre care se știa că sunt de origine Romană. Ele erau ținute îndeosebi de către bisericile răsăritului, în aceiași cinste ca scrierile apostolice. Regretatul Mgr. Duchesne statorise încă de mult, că epistola lui Clement către Corinteni și Păstorul lui Erma, împreună cu alte scrieri pe dreptul ori pe nedreptul atribuite lui Petru și lui Clement, au fost *singurele produse literare creștine*, cari au fost înscrise în catalogul cărților canonice; așa de mare era autoritatea lor prin faptul că erau de origine romană. (Va urma).

CRONICA.

— *Completarea Comisiunii spirituale pentru Sinodul diecezan*: Com. sp. p. Sinodul diec. în ședința sa din 22 Sept. a cooptat și Preav. Ordinariat a aprobat încă următorii membrii: Rvs. Romul Buzilla, Mon. Victor Pop, Mon. Vasile Barbul — Borlești, On. Augustin Cosma profesor sec., Mon. Ioan Silviu Selagian, On. Gheorghe Bone, On. Ioan Vlaicu și On. Alex. Terdic.

— *Consacrarea noului episcop al Iașilor*. Duminică în 20 Sept. s'a întâmplat cu mare solemnitate consacrarea Mgr.ului *Mihai Robu* întru episcop al diecezei catolice de Iași. Episcop hirotonitor a fost I. P. S. Sa dr. *Alex. Cisar* arhiepiscop al Bucureștilor, asistat de doi episcopi catolici *orientali*: P. S. Sa dr. Valeriu Traian Frențiu al Orăzii și P. S. Sa dr. Alex. Nicolescu al Lugojului.

1) cf. Harnack, *Cronologie I* pp 265 sq.

Consacrarea a fost foarte impunătoare, fiind de față tot clerul diecezan, toate societățile catolice și multă lume din Iași și jur. Guvernul a fost reprezentat prin d. ministru al justiției Gh. Mârzescu. Metropolia ortodoxă a Iașilor încă a avut un reprezentant. — Dorim noului episcop spor la muncă și, întru mulți ani, Stăpâne!

— *Patriarhul Fotie* al Alexandriei, om de 67 de ani, înapoindu-se dela conferința „ecumenică” a ortodocșilor și protestanților ținută la Stockholm, a murit subit pe cale în Zürich.

— *Regretabil...!* În zilele de 26, 27, 28 și 29 Sept. s'au ținut în orașul nostru examenele de bacalaureat cu elevii alor 15 licee românești, cu 168 elevi în majoritate *români* și *creștini* și puțini evrei. Comisia, al cărei președinte era d. profesor Gh. Dima dela Universitatea dtn Cluj, Sâmbătă și Luni, fiind sărbătoarea evreilor, n'a ținut nici un examen, nici în scris nici oral. *Duminică* a. m. însă, fiind sărbătoarea creștinilor, s'au ținut *două* lucrări în scris. În țări mai creștine o astfel de jignire a sentimentului creștinesc ar fi provocat demonstrații din partea populației creștine. La noi însă nu s'a făcut nimic, ci s'a înghițit o așa *gravă umilire* a sentimentului creștinesc. Din parte-ne ne doare acest fel de umiliri ale sentimentului nostru de creștini și cerem că, dacă se respectă sărbătorile unei minoranțe etnice, cum sunt evreii, să se respecte și sărbătorile creștinești *pe toată linia*.

— *Biserică autocefală „polonă”*. În ziarele dela noi și în unele reviste religioase se scrie cu multă emfază despre o nouă biruință triumfală a ortodoxiei răsăritene: *înființarea bisericii autocefale polone*. Rosturile acestei biserici se știu: Guvernul polon moștenise în fostele teritorii ale fericitei Rusii și câteva zeci de mii de ortodocși *ruși* și *ucraineni*. Cea mai elementară politică de stat cerea, ca după consolidarea bisericii naționale polone, care e cea catolică, prin încheierea unui Concordat cu S. Scaun, să se creeze o organizație bisericească și pentru Rușii și Ucrainenii ortodocși din provinciile alipite cari, în lipsa aceleia, aveau motive de-a se simți încă legați sufletește cu Rusia. Așa stă dară, chestia cu marea biruință a ortodoxiei în Polonia cea catolică de veacuri.

— *Mulțumită*. Curatorimea Bisericii române grcat. din Fărnaș prin aceste își exprimă celea mai ferbinți mulțumite d-lui *dr. Gavril Bordaș*, primpretor în Sălard, pentru icoana frumoasă „Isus Hristos” dăruită Sf. Biserici din Fărnaș, cumpărată cu prețul de 4000 Lei. Bunul Dumnezeu să-i răsplătească aceasta jertă cu darurile sale îmbelșugate și să-i dea mulți fericiți ani! Fărnaș, la 7 Septembrie 1925. Vasiliu Bălăianu, primcurator.

BIBLIOGRAFIE.

— *A apărut*: „Sinodul dela Nicheia“ de Octavian Popa, No. 29 din „Să fie lumină“ Lugoj.

Dr. Nic. Brânzeu: Sf. Cuminecătură. Jertfa S. Lit. No. 5 din „Pocăiții“.

— *Cețiți romanul lui Leon Thévenin „La robe sans couture*, apărut acum la Paris, roman, care vorbește despre rolul bisericilor noastre în unirea cu Apusul. Veți vedea părerile luminoase ale unui laic francez nepreocupat, ci iubitor de neamul nostru. Cartea vi-o comandăm noi, de doriți. Cețiți măcar conținutul ei în Numerii 32, 33, 34 și 35 ai „Unirei“ din Blaj.

— *Cețiți cea mai nouă carte a Episcopului nostru literat: Dr. Alex. Nicolescu dela Lugoj „Natura“* (prețul 20 Lei la autor), în care descrie cu o putere neîntrecută elementele naturii, ca apa, focul, lumina, căldura, glasul naturii etc. etc.

— *Va apare în curând: „Mângăierea bunului creștin“* de Septimiu Popa profesor de religie în Cluj (Plața Mihai Viteazului 31), în care se explică Evangheliile tuturor duminicilor de peste an, o carte de mare ajutor preoților la predicii. Pentru cei ce trimit banii înainte, autorului, cartea va costa numai 50 Lei în loc de 60 (plus speșele postale).

— *A apărut: Dr. Ilie Dăianu: Vasile L. bar. Popp*, a doilea președinte al „Asociațiunii“, biografie scrisă cu prilejul aniversării de 50 ani dela moartea lui. — Cărticica de 80 pagini, apărută în biblioteca populară a „Asociațiunii“ Sibiu („Astra“) 5 lei, și scrisă într'un plăcut limbaj românesc o recomandăm tuturor.

— *Cumpărați cărticica de rugăciuni pentru soldați: Creștința soldatului român* de dr. Iuliu Florian, canonic metropolitan, fost preot în armată, Blaj, Tipogr. Semin. teol. Prețul? Ea cuprinde foarte folositoare învățături și rugăciuni pentru soldați.

TIPIC.

4 Octombrie, Duminică săptămânei II. după In. Sf. Cruci. (Dum. XVII după Rus.) și S. Martir Ieroteiu. vers 8.

Sâmbătă la însurat pe 6: ale inv. 3 și ale Sf-lui 3. Mărire-Și acum dogm. versului. Intrat. Prohimenul zilei. Stihovna cu Măr. Și acum a inv. Trop. inv. Măr. Trop. Sf-lui-Și acum a Născ. v. 4.

Duminică la Mănecat: Trop. ca Sâmbătă șcl. ca de obicei ale inv. Ev. și Luminăt. inv. a 5-a.

La Sf. Liturghie: Fericirile v. 8 Trop. inv. Mărire: Cond. Sf-lui Și acum: Ceeace ești folositoare. Apostolul Dum. XVII-a d. Rus. Ev. Dum. săpt. a II. d. In. Sf Cruci. șcl.

La însurat (5 Oct. S. Martiră Haritina) pe 6: ale inv. 3 și ale Mineiului 3. Mărire-Și acum din Mineiu. Stihovna cu Măr. Și acum din Ohtoih. Trop. S-tei Mărire: Mai marilor. Și acum: a Născ.

11 Octombrie, Duminică săptămânei a III-a după In. Sf. Cruci. (Dum. XVIII-a d. Rus.) și Duminică Sf. Părinți dela Nicaea v. 1.

Sâmbătă la însurat pe 6: ale inv. 3, ale SS. Păr. 3 Mărire-Și acum dogm. vers. Intrat. Prohim. zilei. Stihovna inv. Măr. Și acum. a SS. Părinți. Trop. inv. Mărire. Trop. SS. Păr. Și acum: a Născ. v. 8.

Duminică la Mănecat: Trop ca Sâmbătă. șcl. ale inv. Evangh. inv. și Lumin. inv. a 6-a Mărire-Și acum. Luminăt. SS. Părinți, catavas.: Deschide-voiu. La Laude pe 4 ale inv. 2 și ale SS. Păr. 2. Mărire: SS. Păr. Și acum. Prebinecuv. Doxologia. șcl.

La Sf. Liturghie. Fericirile v. 1. Trop. inv. Măr. Și acum. Cond. SS. Părinți. Apostolul Dum. a XVIII-a d. Rus. și al SS. Părinți din 11 Oct. Evanghelia Dum. săpt. a II. d. In. Sf. Cruci și a SS. Păr. din 11 Oct. șcl.

La însurat (12 Oct. SS. Mart. Prob. și cei împreună cu dânsul) pe 6 ale SS-lor. cu Mărire-Și acum din Mineiu. Stihovna din Ohtoih. Trop. SS-lor. Mărire v. 8. Trop: Al buneicredințe. Și acum. a Născ. v. 8.

— Misă —

Schife de predici.

B) Dum, săpt. III după In. S. Cruci.

Tinerul din Nain.

Isus mângăitorul celor intristați.

Introd. Necazuri snt în lume multe, pentru păcatele noastre și ale altora. Hristos a ajutat pe oameni și în aceasta privință.

Tract. I. Isus cel mai mare binefăcător al celor intristați. Vindecările lui, mângăierile ce le-a dat etc. Cazul din Nain. II. Isus vindecă și de boale trupești și de cele sufletești: de păcat. Mai preferă sănătatea sufletului, decât a trupului; aceasta o dă numai în vederea celeilalte. Vindecările dela Lourdes.

Inch. Să urmăim și noi pilda lui Isus; să fim milostivi și iuțelegători cu durerile și necazurile altora.

— t. —

A) Dum, săpt. II după In. S. Cruci.

„Iubiți pe vrășmașii voștri“ Lc 6, 35.

Introd. Creștinismul este cea mai sublimă dintre toate religiile, căci el învață pe om la cea mai înaltă nobleță: sfințirea de sine, bunătaea și iubirea față de toți. Una dintre cele mai caracteristice și mai grele porunci ale creșt. e iubirea vrășmașilor, Omul neluminat de razele creștinizmului iubește numai pe cine-l iubește, dar urește pe cine-l urește. Creștinismul nu așa. „Iubiți pe vrășmașii voștri“ . . . Faceți bine celor ce vă urec pre voi“.

Mt 5, 44; Lc. 6, 35; Rom 11, 14

Trad. I. Iubirea de vrășmași e poruncită în creștinism: II. Ivr. e practică în creștinism: Isus însuș s'a rugat pentru vrășmași; sf. Ștefan protomartirul; sf. Iacob ep. Ierusalimului, ș a. Exemple: Tatăl cu cei trei fii și diamantul. Vrășmașii, zic sfinții, nesunt de folos, că ne spun scăderile și păcatele noastre.

Inch. Datorințele noastre față de vrășmași: a) să iertăm, b) să nu le dorim, nici să le facem rău; c) să-i ajutăm, d) să ne rugăm pentru dânsii.

POȘTA RED. ȘI ADM.

— „Tomisul“ Constanța. Vă mulțumim de recomandarea „frățescă“ ce ni-o faceți cititorul DV. Am dori să vă vedem luând discuția odată și în merit, pe bază istorică și dogmatică, nu numai cu fleacuri, Cât despre limba noastră să știți, că aceasta e limba cu care am susținut românismul la granițele de ouest ale națiunii și datorită acestui limbaj pocit sunt azi granițele apusene ale României acolo unde sunt. Vă dorim mai multă dragoste frățescă și spirit de adevăr.

— Abonamente achitate: Parohia Tămaia, On. Sim. Gocan, Dr. Traian Șincăi notar public Arad, d. Ion Mărcuț, d. Ion Bârșan, d. Alex. Mureșan câte 120; d. Ion Pleș 60.

„Tipografia și Librăria Românească“ Oradea-Mare. — Redactor resp.: Păr. Dr. Aloisiu L. Tăutu.

